

- ¹⁹ [https://hu.wikipedia.org/wiki/Csel%C3%A9d#/media/File:Oktagon_-_1900_\(1\).jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Csel%C3%A9d#/media/File:Oktagon_-_1900_(1).jpg) [2018. február 6.]
- ²⁰ Román 1989, 52. p.
- ²¹ Vincenti Gusztáv: A munka jogviszonyai. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar magánjog, IV. kötet (Kötelmi jog. Különös rész)*. Budapest, 1942, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 602. p.
- ²² Kenderes 2007, 559. p.
- ²³ Vincenti 1942, 602. p.
- ²⁴ <https://hu.museum-digital.de/data/hu/portal/images/201609/04214311604.jpg> [2017. december 12.]
- ²⁵ Vincenti 1942, 602. p.
- ²⁶ Vincenti 1942, 602. p.
- ²⁷ Román 1989, 51. p.
- ²⁸ Haller 1905, 307. p.
- ²⁹ Wenzel 1854, 627. p.
- ³⁰ Zsögöd Benő: *Fejezetek kötelmi jogunk köréből I. kötet. 2. javított kiad.* Budapest, 1901, Wigand F. K. Könyvnyomdája, 629. p.
- ³¹ Zsögöd 1901, 629. p.
- ³² Zsögöd 1901, 641. p.
- ³³ Zsögöd 1901, 629–652. p.
- ³⁴ Gedeon 2011, 83. p.
- ³⁵ Nótári Tamás: Hamza Gábor: Az európai magánjog fejlődésének útjai. *Klió*, 2010. 1. sz. 23. p. <http://www.c3.hu/~klio/klio101/klio023.html>
- ³⁶ *A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete*. Budapest, 1900, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedés, 359–364. p.
- ³⁷ *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez, IV. kötet*. Budapest, 1902, Grill Károly Cs. és Kir. Udv. Könyvkereskedés, 332. p.
- ³⁸ *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*. 333. p.
- ³⁹ *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*. 334. p.
- ⁴⁰ *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*. 344. p.
- ⁴¹ *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*. 627. p.
- ⁴² *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*. 642. p.
- ⁴³ Kiss György: Az új Ptk. és a munkajogi szabályozás, különös tekintettel az egyéni munkaszerződésekre. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2000. 1. sz. 9. p.
- ⁴⁴ Szladits Károly (szerk.): *Magyar magánjog, I. kötet*. Budapest, 1942, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 20. p.
- ⁴⁵ Szladits 1942, 547. p.
- ⁴⁶ Szilágyi László: A munkajog fogalma és fejlődése. In Ünnepi dolgozatok dr. Szladits Károly egyetemi tanár 70. születésnapjára. Budapest, 1941, Arany János Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt., 322. p.
- ⁴⁷ Szladits 1942, 602. p.
- ⁴⁸ Radnay József: A munkavállaló kárfelelősségének egyes kérdései. *Gazdaság és Jog*, 2000. 12. sz. 20. p.
- ⁴⁹ Marton Géza: Kártérítési kötelmek jogellenes magatartásból. In Szladits Károly (szerk.): *Magyar magánjog, IV. kötet*. Budapest, 1942, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 584. p.
- ⁵⁰ Marton 1942, 857. p.
- ⁵¹ Marton 1942, 871. p.
- ⁵² Marton 1942, 923. p.

I. Bevezető: a szindikátusi szerződés fogalma

Szindikátusi szerződés elnevezéssel a hatályos magyar jog nem szabályoz egyetlen szerződéstípust sem. Ez az elnevezés mégis ismert és gyakori: a szerződési szabadság elve alapján megkötött, változó tartalmú, de főbb jegyeiben mégis azonosítható, így belső koherenciát felmutató szerződéstípusról van szó.¹

Balásházy Mária definíciója szerint a szindikátusi szerződés a gazdasági társaságban részt vevő felek céljait, társasággal szemben vállalt kötelezéseit, elvárásait, a tagok egymáshoz való viszonyát szabályozza. A szindikátusi szerződésben a felek arra vállalnak köteleiséget, hogy a tagsági jogukat a szindikátusi szerződésben rögzítettek szerint fogják gyakorolni.²

Papp Tekla a szindikátusi szerződést úgy határozza meg, hogy az a kooperációs (együtműködési) kontraktusok sajátos válfaja, független, önálló, atipikus szerződés, amelyet a társasági szerződésre tekintettel kötnek meg a gazdasági társaság tagjai, tartalmi szempontból pedig a társasági szerződésen felüli többletköteleket rögzítenek benne.³

Szűcs Brigitta álláspontja szerint a szindikátusi szerződés tipikusan együtműködési jellegű szerződés, mellyel az aláírók abban állapodnak meg, hogy valamely társaságot milyen feltételekkel fognak létrehozni, majd ezt köve-

Veress Emőd

A szindikátusi szerződés kultúrtörténeti környezetben

tően a társaság eredményes működését és a tagok egyéni, kompromisszumokon nyugvó érdekeinek érvényesülését milyen módon segítik, ennek keretében őket milyen jogok illetik, illetőleg milyen köteleességek terhelik.⁴

Dario Scarpa meghatározása alapján a szindikátusi szerződés a társaság tagjai között, a társasági szerződés mellett létrejött megállapodás, amelyben a társaság tagjai a társasági szerződésből származó jogaikról rendelkeznek, szabályozzák egymás közötti vagy a társasággal, a társaság szerveivel vagy harmadik személyekkel fennálló viszonyaikat, a társasági érdeket, és meghatározzák magatartásukat a társaság dinamikájának keretében.⁵

Véleményem szerint a szindikátusi szerződésen a társasági szerződéstől elkülönült, de azzal szoros (mellérendeltségi, „szerződéscsoporti”) kapcsolatban álló, a szerződési szabadság elve alapján gazdasági társaság

minden tagja, egyes tagjai vagy bizonyos esetekben akár harmadik személyek részvételével létrehozott kooperációs jogviszonyt értünk, amelyek keretében a felek a társaság alapításával, működtetésével, megszüntetésével kapcsolatban vállalnak a társasági szerződés keretein túlmutató kötelezettségeket.

Az általam megadott fenti definíció máris nagyon sok vitatható elemet tartalmaz, visszaigazolvá a klasszikus megállapítást: *omnis definitio in iure civili periculosa est*. Ezek részletes kifejtésére (a definícióban tett állásfoglalásaim védelmére) e tanulmány keretei között nem vállalkozom, a definíció egyes elemei azonban lehetővé teszik, hogy legalább megpróbáljam megragadni a szindikátusi szerződés fogalmának lényegi elemeit:

- szerződéses jogviszonyról van szó, amely esetében a szerződésekre vonatkozó általános szabályokat alkalmazni kell, és ugyancsak e szerződéses jellegből következik, hogy a szindikátusi szerződés csakis a szerződő felek vonatkozásában bír kötelező erővel;

- a szindikátusi szerződés a társasági jog határterületén helyezkedik el, lényege, hogy valamely gazdasági társaság létrehozásával, működtetésével vagy megszüntetésével kapcsolatban tartalmaz bizonyos jogokat és kötelezettségeket, a társasági szerződés mellett, azt kiegészítve, viszont a társasági szerződéshez viszonyítva nem rendelkezik járulékos jelleggel (a két szerződés közötti viszony leírására a járulékoság nem alkalmas, ebben az esetben sokkal inkább pontos a „szerződésescsoport” mint kapcsoló fogalom használata);

- a szindikátusi szerződést nem nevesíti és szabályozza a hatályos jog, ennek ellenére a szerződéses szabadság korlátai között e szerződés nyilvánvalóan érvényesen megköthető, érvényességének kérdéseit csakis konkrét tartalmára vetítve lehet megítélni, önmagában a szindikátusi szerződés nem tekinthető érvénytelennek;

- szintén kulcskérdés azon személyek köre, akik szerződő felek lehetnek, és a szakirodalomban ebben a kérdésben sincs egyetértés: álláspontom szerint a társaság minden tagja, egyes tagjai vagy bizonyos esetekben akár harmadik személyek részvételével is köthető szindikátusi szerződés, tehát a szindikátusi szerződésben fél lehet harmadik személy is, sőt, akár a szindikátusi szerződésen keresztül szabályozott gazdasági társaság is.

A szindikátusi szerződések általában bizalmas jellegűek, a szindikátusi megállapodások a „cégbíróságon mindenki számára hozzáférhető iratokban nem jelennek meg, hanem azokat az egymás között ekként megállapodó felek a maguk magánjogi megállapodásaként és rendszerint a maguk üzleti titkaként kezelik”.⁶

II. A szindikátusi szerződés fogalmának kialakulása

A szindikátusi szerződés elnevezés a magyar jogban honosodott meg, más jogrendszerekben eltérő elnevezéseket alkalmaznak, angol nyelven például a *shareholders' agreements* (részvényesi/tagi megállapodások), franciául a

pact sociétaire (társasági paktum), olaszul a *patti parasociali* (társaság „melletti” vagy „mögötti” paktumok), németül *Aktionärsvereinbarung*, *Aktienbindungsvertrag* (részvényesi megállapodás, részvényeseket kötő szerződés), *Stimmbindungsvertrag* (szavazási szerződés) elnevezéseket használják.⁷ A német nyelvben, elsősorban az osztrák jogban megjelenik viszont a *Syndikatsvertrag* (szindikátusi szerződés) elnevezés is,⁸ az olasz jogban pedig e paktumok egyes altípusainak elnevezésére használják a szindikátus fogalmát, így például a *sindacato di voto* (szavazati szindikátus) esetében.

A szindikátusi szerződés elnevezés tehát a magyar jogban terjedt el a legerőteljesebben, ezért érdemes megvizsgálni, mikortól és miért ezt a kifejezést használjuk e szerződés elnevezésére.

A szindikátus szó görög eredetű. Pontos etimológiáját nem lehet precízen meghatározni, valószínűleg a „szün” (együtt) és a „diké” (igazság, jog) elemekből alakult ki. Többes jelentéstartalommal rendelkezett. A *συνδικεο* (szindikéó) igét „megvédek”, „védelmére beszélek”, „képviselem” értelemben használták. A főnévi változat, a *συνδικος* (szindikos) eredetileg védőt, valamely ügynek az intézőjét, szószólót, választmányt, intézőséget, illetve pertársat vagy pertársaságot is jelentett, ez utóbbi értelmet vette át a latin nyelv (*syndicus*), amelynek közvetítésével a szó a modern nyelvekbe eljutott.

A görög szöveghelyek azokat az állami hivatalnokokat is *szindikos*ként jelölték, akik a harminc zsarnok uralma alatt végrehajtott vagyonekbevitel ügyében jártak el. Lysias (kb. i. e. 445–i. e. 380) athéni szónok *Manitheos védelmében átvilágításakor a tanács előtt* című beszédében a zsarnokokkal való együttműködéssel (a lovasságban való szolgálattal) vádolt Manitheos nevében a következőket írta:

„Mármost engem senki nem tudna megmutatni sem a *phylarchosok*⁹ listáján, sem az adósságbehajtóknak átadott jelentésen, sem az ellátmányt visszafizetők között. Márpedig azt mindenki könnyen beláthatja, hogy a *phylarchosok*nak, ha nem tüntetik föl a támogatások kedvezményezettjeit, elkerülhetetlenül saját maguknak kellett volna büntetést fizetniük. Ezért sokkal több joggal tarthatjátok hitelesnek azokat a dokumentumokat, mint ezeket, hisz innen bárki, aki akarja, kitörölhet nevéket, azokon viszont a *phylarchosok*nak kellett feljegyezniük a lovas szolgálatot tevők nevét.”¹⁰

Számunkra most az „adósságbehajtók”-nak fordított kifejezés érdekes, ugyanis a görög eredeti a *τοῖς συνδικοῖς* (tois sundikois) kifejezést használja, vagyis a *szindikos* szó a hivatkozott szöveghelyben állami hivatalnok, ügyvivő, adósságbehajtó értelmet nyer.

Ma már a szindikátus legáltalánosabban közösséget, társulást jelöl. Így létezett például a két világháború közötti Magyarországon a Budapesti Napilapok Rendőri Rovatvezetőinek Szindikátusa, illetve a Napilapok Törvényességi Rovatvezetőinek Szindikátusa elnevezésű szervezet.

Az egyik leghírhedtebb magyar származású szélhámos, kém és kalandor, Trebitsch Ignác (1879–1943) által

létrehozott gazdasági társaság, az Anglo–Austrian Petroleum Syndicate (Angol–Osztrák Kőolaj Szindikátus) elnevezésében viselte a szindikátus szót.¹¹ Amúgy a szindikátus kifejezés – társulás értelemben – történő használata gyakori volt a cégnevekben, például Angola Exploration Syndicate, Coquimbo Gold Syndicate, Ivory Coast Exploring Syndicate, African & Australian Goldfields Syndicate, Egypt and Sudan Mining Syndicate, stb.¹²

Erdélyben 1922. december 10-én, Nagyváradon alakult meg az Erdélyi Bankszindikátus, amely a kisebbségi magyar érdekeltségű bankok és hitelszövetkezetek érdekképviselete volt (hasonló szervezetek működtek a szászoknál *Revisionsverband* és a románoknál *Solidaritatea* elnevezéssel). Célja „az összes bankokat közösen érdeklő erkölcsi és anyagi ügyekben közös elhatározásokat és közös eljárásokat kidolgozni és végrehajtani”. A Bankszindikátus, amelybe a bányászati pénzügyintézetek nem léptek be, 1926-ban 119 részvénytársaságot és 95 szövetkezetet tudhatott tagjai között.¹³ Elnöke Popper Ákos, majd Gyárfás Elemér volt. Az Erdélyi Bankszindikátus esetében is a szindikátus kifejezést szövetség, társulás, érdekvédelmi szervezet értelemben használjuk.

Gyárfás Elemér (1884–1945),
az Erdélyi Bankszindikátus elnöke¹⁴

Ma a *szindikátus* kifejezés több nyelvben¹⁵ az emberi társulásnak egyik sajátos formáját, a szakszervezeteket jelöli. A szakszervezet „a munkások érdekképviselete, mely anyagi helyzetüknek az egyesülésben rejlő erő segítségével vételével való javítására alakul. A szindikátus harci szervezet, mely tárgyalásokkal és esetleg munkabeszüntetésekkel igyekszik szükség esetén nyomtatékot adni követeléseinek. A mai értelemben vett szakszervezetek a kapitalizmus termékei és visszahatásképp alakultak azaz a helyzettel szemben, amelybe a tőkére támaszkodó termelési szervezet a munkásokat hozta. A szakszervezet tervszerű megszervezése a munkásoknak abból a célból, hogy a tőke hatalmával szemben maguk is erőt tudjanak kifejteni.”¹⁶

Ehhez az értelemhez kapcsolódik a *szindikalizmus* szavunk (a szakszervezeteknek központi társadalmi szerepet szánó politikai irányzat elnevezése), illetve az *anarchoszindikalizmus* (a munkások öngazdátását célzó, Mihail Alekszandrovics Bakunyin¹⁷ által alapított anarchista irányzatot jelölő kifejezés).

A *szindikátus* szavunkat egyfelől mint a vállalatok, társaságok közötti társulásoknak, az önálló vállalatok szövetségének, másfelől ilyen vállalatsszövetséget irányító informális vezető szerv elnevezésére is használjuk. Ilyen értelemben a szindikátus mint a versenyjogi kartellnek egyik formája is megjelenhet és meg is jelenik a szakirodalomban¹⁸ Ugyanebben az értelemben jelenik meg a *Jogtudományi Közönyben Kartelljogviszonyok* cím alatt a következő német jogesetkommentár:

„Egy német város téglagyárosai a téglagyártása és egységes eladása szabályozására szindikátusi szerződésre léptek, melynek betartására a felek magukat igen magas kötbérek terhe alatt kötelezték. A szindikátus egy tagja a szerződést megszegvén, az ellene indított perben felhozta, hogy a szindikátusi kötelezettség tartalma, valamint a túl magas kötbérek a szerződést a jó erkölcsökbe ütközővé teszik. A német birodalmi törvényszék az elsőbírósággal egyetértően ezen kifogást elveti. Az ilyen szindikátusi szerződések keresztülvitele jelentékeny kötbérek nélkül lehetetlen. Valamely társasági szerződés azért nem tekinthető igazságtalannak, mert egyik vagy másik társasági tagra nézve hátrányos.”¹⁹

Ennek a szindikátusnak nem feltétlenül kell versenykorlátozó jellegűnek lennie, de – a gyakorlatban – általában ilyen jelleget ölt. Ebben az értelemben a szindikátuson értjük „a kartelleknek a legfejlettebb, t. i. azt az alakjukat, amidőn a kartell közös elárúsítási irodát létesít, a megrendelések szétosztása, nyilvántartása és elszámolása céljára”.²⁰ A szindikátus így „a legtökéletesebb kartell, mert egészen az értékesítésig fel-

öleli a kartellben tömörült vállalatok tevékenységét”.²¹

A marxista gazdaságtudományban a szindikátust a monopólium egyik, a kartellnél fejlettebb formájának tartották. Lenin a kapitalisták monopolista szövetségei közé sorolta a szindikátusokat, kartelleket, trösztöket.²²

Érdekesség, hogy a Szovjetunióban a NEP (új gazdaságpolitika)²³ folytán

„1922-ben az a helyzet állott elő, hogy az egyaránt állami tőkével rendelkező és elvben hatósági irányítás alatt álló trösztök között a nyílt piacon heves verseny támadt, és a gazdasági kuriózumok iránt érdeklődők nagy gyönyörűségére a kollektív tulajdonban levő ipari termelő csoportok, hol mesterséges árcsökkenéssel, hol termelési redukció segítségével a kapitalizmus szabályos formái között versenyt vívtak egymással, és miután egymást legyűrni képtelenek voltak, ugyancsak kapitalista módra, a termelés értékesítésére, a követendő árpolitikára vonatkozólag egyezségekre léptek és szindikátusokba tömörültek”.²⁴

Ebben a kontextusban is a szindikátus fogalma az önálló vállalatok kartellszerű szövetségeként jelenik meg.

Viszont, amikor szindikátusi szerződésről beszélünk, akkor e szó jelentése nem utal sem szakszervezetre, sem kartellre vagy kartell vezető informális struktúrára, hanem egy ettől eltérő, harmadik jelentéstartalommal bír: a jelen tanulmány központjában álló szerződéstípust értjük rajta.

A szindikátus elnevezés a magyar jogtudományban és joggyakorlatban már a XX. század első évtizedeiben megjelent, mint a törvényben meghatározott alkalmi egyesülés egyik gyakorlati formája, megvalósulása. Az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a kereskedelmi törvény (Kt.) 62. §-a a következőképpen szabályozta az alkalmi egyesületeket:

„A közös haszon vagy veszteségre, egy vagy több kereskedelmi ügylet tekintetében keletkező (alkalmi) egyesülések, a jelen törvénynek a kereskedelmi társaságokról szóló határozatai alá nem esnek.

Az ily egyesüléseknél, a mennyiben a felek szerződésileg másképp nem intézkedtek, a résztvevők egyenlő mértékben járulnak a közös vállalathoz; a nyereség- és veszteségben más megállapodás hiányában fejenként osztozkodnak.

Azon ügyletekből, melyeket a résztvevők egyike harmadik személylyel köt, ennek irányában kötelezve és jogosítva ő lesz. Ha azonban a résztvevő a többiek nevében és megbízásából jár el, vagy ha a résztvevők közösen vagy közös meghatalmazott által szerződnek, a szerződő harmadik irányában egyetemlegesen jogosítvák és kötelezvék.

A közös üzlet befejezése után a résztvevők közül az, ki az üzletet vezette, a többieknek számadással tartozik. Együttal ő köteles a felszámolást teljesíteni.”

A Kúria megállapította, hogy „alkalmi egyesülés a részvénytársaság alapítása végett alakult szindikátus” (C. 4863/1922).²⁵ Leszögezhetjük, hogy a szindikátust az alkalmi egyesülések egyik típusának tekintették. Az alkalmi egyesülésnek nincs perbeli jogképessége, de „a szindikátus perbeli jogképességének hiányát pótolja a tagok utólagos perbelépése” (C. 5218/1922).²⁶

Kuncz Ödön klasszikus kereskedelmi jogi művében szintén alkalmi egyesülésnek tekinti a szindikátust, viszont nem a mai értelmében használja a kifejezést. Kuncz szerint „legnagyobb fontosságra az ún. emissziós ügylet lebonyolítására vállalkozó alkalmi egyesülés emelkedett (konzorcium, szindikátus)”.

Az állam, a közhatalóságok és a magánosok nagyszabású hitelszükségletének, valamint a részvénytársaságok tőkeszükségletének előteremtésére legalkalmasabb módnak az bizonyult, ha a kötvények és a részvények elhelyezését a bank vállalja magára. Tekintettel azonban arra, hogy itt óriási összegek előteremtéséről van szó, és a részvényelhelyezés – amellet, hogy a banknak igen nagy jövedelmet hozhat – igen kockázatos dolog, ezeknek a hitelműveleteknek lebonyolítására (tehát a kötvényeknek és részvényeknek a tőkepénzesek kezéhez juttatására) egy bank nem vállalkozhat, hanem több bankkal egyesül. Ez az egyesülés szintén alkalmi egyesülés. A konzorciumot (szindikátust; utóbbi elnevezést inkább a részvényelhelyezésre vállalkozó alkalmi egyesülésre használják) szerződés létesíti. Emellett külön szerződés létesül a konzorcium és az értékpapír (kötvény, részvény) kibocsátója (állam, rt.) között, amely azokat a feltételeket állapítja meg, amelyek mellett a konzorcium a papírokat elhelyezés céljá-

ból átveszi.²⁷ Megállapíthatjuk, hogy ebben a szöveggörnyezetben a szindikátus nem azt a szerződéstípust jelenti, amelyet ma, hanem a részvénytársaságot alapító alkalmi egyesülést.

A Pallas Nagy Lexikona, a magyar nagylexikonok alapműve (1893–1904) szerint a szindikátus

„az önálló vállalatok együttes eljárásánál fordul elő. Szorosabb értelemben véve azt a központi, intézkedő közeget jelölik e szóval, amely az illető vállalatok együttes tevékenységét intézi: ily értelmű használat mellett a sz. tulajdonképpen a bizalmi férfiak kis csoportját jelenti, akik meghatározzák, esetleg maguk elintézik azokat a teendőket, amelyek a társulás sikerét előmozdítják a biztosítják, továbbá utasítják az egyes vállalatokat a közös érdekekből szükséges eljárások foganatosítására. Ily értelemben lehet szólni a kartellek, ringek és trustök sz.-airól, amelyek ez esetekben rendszeren választott bíróságok gyanánt járnak el az egyesült vállalatoknak egymás elleni követeléseik elintézésénél”.

Tehát a nagylexikon a szindikátust nem a mai jelentéstartalommal használja és a ma is használt, de – amint látni fogjuk – a kortól nem idegen jelentéstartalmat meg sem említi. A Márkus Dezső által szerkesztett, monumentális *Magyar Jogi Lexikon* (1898–1907) nem tartalmaz szindikátus vagy szindikátusi szerződés című szócikket.

A fentiek – így Kuncz Ödön műve és a Pallas Nagy Lexikona – alapján azt a következtetést vonhatnánk le, hogy a szindikátus kifejezést nem használták a mai értelmében az 1875. évi XXXVII. törvénycikk hatálya alatt.

Álláspontom szerint a szindikátusi szerződés kifejezés a XX. század elején mai jelentéstartalmában ismert és használt volt. Azonban az, hogy a szindikátus, a szindikátusi szerződés fogalmát nemcsak az önálló vállalatok közötti együttműködések elnevezéseként, hanem a társaság tagjai közötti, a társaság irányítására vonatkozó háttérszerződés megnevezésére is használták, bizonyítást igényel.

III. Bizonyítékok a szindikátusi szerződés fogalmának kialakulására a XX. század első feléből

Mivel a szindikátusi szerződések önálló szerződéstípusként nem szabályozott, ugyanakkor alapvetően bizalmas jellegű megállapodások, kétségtelenül nehézséget okoz, hogy megjelenésük időpontját azonosítsuk. A kutatás során azonban több olyan – közvetett vagy közvetlen – bizonyítékot is sikerült feltárni, amely egyértelműen bizonyítja, hogy a szindikátusi szerződés fogalmát már a két világháború közötti időszakban is mai értelmében használták.

Az első ilyen bizonyíték a Pyramis Magyar Földbirtokosok és Földbérlok Kereskedelmi Rt. kapcsán merült fel. A *Budapesti Hírlap* 1933. február 14-i száma *Vádirat a Pyramis igazgatói ellen* című cikkében azt írja egy 1922-ben megkötött szindikátusi szerződésről, hogy

„annak résztvevői arra kötelezték magukat, hogy a részvényeiket a szindikátusi lekötöttség tartama alatt nem adják el, a szindikátus hozzájárulása nélkül meg nem terhelik és mindazokban az ügyekben, amelyeket a szindikátusi szerződés megállapított, szavazati jogukat a részvénytársaság igazgatóságában a szindikátusi határozat szerint fogják gyakorolni. A szindikátusi szerződés a szindikátus számára tartotta fenn mindazoknak a kérdéseknek az intézését, amelyek az alapszabályok és a törvényes közgyűlés hatáskörébe utalnak, ezenfelül kötbér fizetésére kötelezték azt a szindikátusi tagot, aki a megállapodást nem tartotta be.”²⁸

Vagyis a jelzett, 1922-es keltezésű szindikátusi szerződés tárgyát olyan alapkérdések képezték, amelyek ma is nagyon gyakran fordulnak elő a szindikátusi szerződésekben, a szindikátusi szerződések ismétlődő, alapvető tartalmát képezik. Kuriózum jellege miatt az alábbiakban a cikket teljes terjedelmében közlésem:

„Az inflációs időkben sokat szerepelt vállalat igazgatósági tagjai ellen súlyos vádiratot adott ma a budapesti ügyészség. A Pyramis Magyar Földbirtokosok és Földbérlok Kereskedelmi Rt.-ről van szó, amely 1921-ben alakult. Jómódú földbirtokosok és földbérlok tömörültek benne abból a célból, hogy a Pyramis útján fogják eladni terményeiket és ugyancsak ezen a részvénytársaságon keresztül fogják beszerezni a gazdálkodás folytatásához szükséges árukat. A vállalat eredetileg húszmillió korona alaptőkével létesült, de az inflációs konjunktúra alatt három esztendő elég volt ahhoz, hogy alaptőkéjét 1,6 milliárd koronára növelje. Az alaptőke szaporodásával párhuzamosan kiterjedt a részvénytársaság üzletköre is. Érdekkörébe vonta a Dunaföldvári Pyramis Gőzmalom Rt.-t, a Debreceni Közraktár Rt.-t, és megszerezte a részvénytöbbségét a Délvidék Központi Banknak, valamint a Tőzégkitermelő Rt.-nek. A részvénytársaság ügyeit Szász Ernő, Strausz Árpád és Schrecker János ügyvezetők mellett Sváb Gyula, Forray József, Rosenberg Mátyás, Schwarcz Andor és Deutsch Albert igazgatósági tagok intézték, akik kezükben tartották a részvénytöbbséget és 1922 végén szindikátusi szerződést kötöttek.

Ezért a szindikátusi szerződésért és a szindikátusi szerződés megkötőinek a Pyramis R.-T. keretein belül véghezvitt ténykedés miatt indult meg a vállalat igazgatói ellen a bünvádi eljárás, amely esztendőig tartó nyomozás és vizsgálódás után súlyos vádirat kibocsátásához vezetett. A szindikátusi szerződésben annak résztvevői arra kötelezték magukat, hogy a részvényeiket a szindikátusi lekötöttség tartama alatt nem adják el, a szindikátus hozzájárulása nélkül meg nem terhelik és mindazokban az ügyekben, amelyeket a szindikátusi szerződés megállapított, szavazati jogukat a részvénytársaság igazgatóságában a szindikátusi határozat szerint fogják gyakorolni. A szindikátusi szerződés a szindikátus számára tartotta fenn mindazoknak a kérdéseknek az intézését, amelyek az alapszabályok és a törvényes közgyűlés hatáskörébe utalnak, ezenfelül kötbér fizetésére kötelezték azt a szindikátusi tagot, aki

a megállapodást nem tartotta be. A szerződés öt évre szólt és 1927 végén járt le.

A szindikátusi szerződésről a Pyramisnak a szindikátuson kívül álló vezetői semmit sem tudtak. Annyira összetartottak a szindikátus tagjai, hogy nem engedtek könyvvizsgálatot tartani sem. A szindikátusi gazdálkodás, úgy látszik fizetési nehézségekbe sodorta a vállalatot már 1924-ben, amelyről a szindikátusi tagok tudomást is szereztek, ennek ellenére azonban a szindikátus továbbvitte az ügyeket és ennek kapcsán olyan cselekményeket követett el, amelyeket az ügyészi vádirat a büntető törvénykönyvbe ütközőnek minősít. Ennek alapján Szász Ernőt, Strausz Árpádot, Schrecker Jánost, Forray Józsefet, Schwarcz Andort, Rosenberg Mátyást és Deutsch Albertet hitelsértés büntetével vádolja, azért mert mint a Pyramis vezetői és a szindikátus tagjai a részvénytársaságnak kielégítési alapul szolgáló vagyonát jogtalanul csökkentették és a hitelezők részére hozzáférhetetlenné tették.

A vádirat oldalakon keresztül sorolja föl a hitelsértés büntetést kimerítő cselekményeket, amelyek között szerepel például az is, hogy a Pyramis nevében, de ennek tudta és beleegyezése nélkül a MOKTÁR-tól fölvevett 70.000 dollárt arra használták föl, hogy a Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja cég részvényei egy részét saját részükre megszerezzék és ez által a kötelezettként szereplő Pyramisnak nemcsak hitelét, hanem vagyonát is jogtalanul csökkentették. Ugyancsak a felsorolt cselekmények között szerepel az is, hogy Sváb Gyula igazgatósági tag részére akkor, amikor a Pyramisnál passzív volt, részvényekben és készpénzben kerekén 28 milliárd korona értéket kiszolgáltattak. Négyrendbeli magánokirat-hamisítással is vádolja az ügyészség az igazgatókat, akik a szindikátusba tömörültek, amit többek közt úgy követtek volna el, hogy a MOKTÁR-tól fölvevett 70.000 dolláros kölcsönt a Pyramis nevére kötötték. A vádpontok között szerepel folytatólag elkövetett csalás büntette is, amit az igazgatók úgy követtek el, hogy két igazgatósági tag előtt, akik a szindikátuson kívül állottak, elhallgatták a Pyramis fizetéseképtelenségét, őket a részvénytársaság vagyoni állapota felől fondorlattal tévedésbe ejtették és tőlük ilyen réven előbb egymilliárd koronát, majd újabb nagy összegeket kaptak kölcsön, ami teljesen elveszett.

Oldalakon keresztül sorolja föl a vádirat a bűncselekmények elkövetésére vonatkozó bizonyítási anyagot, támvállalásokat, okiratokat és szakértői vallomásokat. Ezzel a vádirattal döntő stádiumba jutott az esztendőök óta tartó harc, amelyet a Pyramis Részvénytársaságnak összeomlása kapcsán a részvénytársaságnak a szindikátusi szerződésen kívül álló vezetősége kezdett a részvénytársaságnak szindikátusba tömörült másik vezetőségi csoportja ellen. A vádirat és a bűnügy tárgyalása fogja megvilágítani a Pyramis és az érdekkörébe vont vállalatok összeomlásának történetét, valamint a szindikátusi jelszóval folytatott inflációs gazdasági tevékenységet is, ami egyeseknek úgy látszik hasznot, másoknak súlyos kárt, jól fundált vállalatoknak pedig összeomlást jelentett.”²⁹

De nem csak a törvényszéki tudósítók által a sajtóban leközölt cikkekben, hanem a két világháború közötti korszak szakirodalmában is kereshetünk bizonyítékokat és érveket arra, hogy a szindikátusi szerződés kifejezést nem csak az önálló vállalatok tevékenységének összehangolt irányítására, hanem az adott társaság tagjai, részvényesei magatartásának a szabályozására is használták a két világháború közötti időszakban.

Példaként a *Jogtudományi Közönyben* 1926-ban megjelent jogeset-kommentárt szeretnék megemlíteni, amelynek ügyvéd szerzője a szindikátusi szerződésről a következőket állapítja meg:

„Ezek a részvényesi megállapodások gazdasági értelemben ugyanis sokkal inkább érdemlik meg a társasági szerződés elnevezését, mint az alapszabály, amelyet a német jogi nomenclatura ezzel az elnevezéssel illet. A részvényesek szindikátusi megállapodása megelőzi vagy kíséri a részvénytársaság alapítását. Enélkül a legtöbb részvénytársaság alapítás elmaradna.”³⁰

A szerző vitatta a Kúriának a részvényesek között létrejött szavazati megállapodás (szindikátusi szerződés) érvénytelenségét kimondó határozatát.

Szladits Károly szintén elkülönítette a szindikátusi szerződést a kartellektől, és mai, modern értelmében használta a fogalmat: „a szindikátusi szerződések ugyanazon részvénytársaság részvényesei között többnyire szintén nemleges magatartásra kötelezik a társakat (a részvényeket el nem adni, a szindikátusi vezetőség közgyűlési indítványai ellen nem szavazni)”.³¹ Vagyis Szladitsnál is megjelennek a szindikátusi szerződés modern tartalmi elemei: a részvényelidegenítés rendjének szabályozása és a szavazati megállapodás.

Még egy érdekes forrás a két világháború közötti korból, amelyet nem érdemes mellőzni: Móricz Zsigmond és a *Nyugat* üzleti kapcsolatáról van szó. A *Nyugatról*, mint újíto, központi irodalomtörténeti jelentőségű folyóiratról mindannyian tudunk. De a *Nyugatról*, mint üzleti vállalkozásról, a lap mögött álló értelmiségiek üzleti-szakmai küzdelmeiről kevésbé vagyunk értesültek. És amikor e háttérrel elemezzük, rögtön felbukkan a *Nyugat* mögötti szindikátusi szerződés is.

Móricz Zsigmond írta naplójában, 1929. november 16-án, szombaton:

„Tegnap elkövettem életem első becstelenségét. Hallatlanul izgat és sért, hogy a Nyugatban igen nagy anyagi jövedelmet értek, és ezt kénytelen leszek egyenlő arányban megosztani Babitscsal. Csak azért, mert véletlenül pár órával megelőzött. Én féltizenkettőkor telefonáltam Fenyőnek, hogy d. u. 5-kor a Nyugat ügyében találkozunk. Utánam félórával telefonált Babits, hogy jöjjön hozzá. Mivel Fenyő azt hitte, hogy én arra akarom őt kapacitálni, hogy adja a Nyugatot Babitsnak, elment hozzá, és oda is ígérte. Ötör, mikor én jöttem, hallatlan zavarban volt, már nem volt ura a Nyugatnak. Most aztán minden erőszakom után is úgy csinálta meg a szerződést, a szindikátusit, hogy még rosszabb ered-

ményt ad nekem, mert a három szindikátusi tag csak egyenlő arányban szerezhethet jogokat, és osztozhatnak minden elérhető jövedelmen.

Így én, aki megvettem a Nyugatot, és aki egyedül csinállok belőle valamit, nem érhetek el többet 1/3-nál. Pedig Babits ott van 15 éve, ha tudna szerkeszteni, megcsinálhatta volna. De szegény nem tud semmit. Egyetlen üzleti gondolata nincs. Erre beszéltem egy ügyvéddel, Miklós öcsém barátjával, de az csak megerősített abban az érzésemben, hogy valamit kell csinálni.

Találkoztam Fenyőtől, előbb Gellértől. Gellértnek mondtam, hogy mi van bennem. Erre ő azt mondta: – Mit szólnál ahhoz, ha én megvenném a Fenyő részét, és előzetes írást adnék arról, hogy a szavazatomat te gyakorlod.

Ránéztem: strómannak ajánlkozik.

– Helyes.”³²

Érdekes adalék, hogy a stróman szerepet Gellért végül nem vállalta, és 1933-ban Móricz és Babits részvényeit is Gellért Oszkár szerezte meg.

A szindikátusi szerződés jogtörténetére vonatkozó levéltári kutatásaim során került elő a kolozsvári Renner Testvérek és Társai Bőrgyár Rt. egy 1926-os keltezésű (aláírás nélküli) teljes szindikátusi szerződése,³³ amely szintén a mai értelmében használja ezt az elnevezést. Fontos leszögezni, hogy 1926-ban az akkor már Romániához csatolt Erdélyben még a magyar jogot, így az 1875. évi XXXVII. törvénycikket, a kereskedelmi törvényt alkalmazták, amelyre a szerződés kifejezett utalást is tartalmaz a kézizálogjog érvényesítése kapcsán. A szerződés is magyar nyelvű.

A németországi származású Renner család újszerű bőrcserzési eljárást honosított meg Erdélyben. A Rennerek Szászrégenből kerültek a XX. század elején Kolozsvárra, ahol az általuk előállított bőr minőségét és az üzleti lehetőséget felismerő dr. Farkas Mózes ügyvéd gazdasági irányítási („menedzseri”) tehetsége és kapcsolatai alapozták meg az új részvénytársaság, egy valódi nagyvállalat jövőjét. Dr. Farkas Mózes a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen szerzett jogász végzettséget, és valószínűsíthető, hogy a szindikátusi szerződést is ő maga szerkesztette. E szindikátusi szerződés a szakirodalom számára eddig ismeretlen volt, megléte pedig egyértelműen tisztázza a XX. század első felében a mai értelemben vett szindikátusi szerződések meglétét. A szerződés szövege a következő:

„Szindikátusi szerződés,

melyet kötöttek Dr. Farkas Mózes, Farkas József, Farkas Jenő, Hecht Dezső, Renner Frigyes, és Renner Emil clujji³⁴ lakosok az alábbiak szerint:

1. – Szerződő felek a következő mennyiségű Renner Testvérek és Társai Bőrgyár Rt. (az alábbiakban rövidítve Renner Bőrgyár) részvényekkel rendelkeznek:

Dr. Farkas Mózes 30.464,

Farkas József 27.531,

Farkas Jenő 7.031,

Hecht Dezső 27.531,
Renner Frigyes 27.650,
Renner Emil 27.650.

Szerződő felek (ezentúl röviden Farkas csoport) Boros Gyula wieni lakos által képviselt Boros csoporttal együtt a Renner Bőrgyár részvényeinek többsége felett rendelkeznek. E két csoport a Renner Bőrgyár ügyeinek egységes vezetése érdekében egymással szindikátusi szerződést kötött, mely szerződés jövőben is érvényben marad.³⁵

E szerződésnek az a célja, hogy a Farkas csoport tagjainak egymás közötti jogviszonyát, valamint a többi részvénytársaságokkal szemben követendő magatartását szabályozza, minél fogva más csoportokkal kötött vagy kötendő szindikátusi szerződéseknek a rendelkezései a most szerződő feleknek az egymás közötti jogviszonyában csak annyiban bírnak hatállyal, amennyiben e szerződés rendelkezéseivel nem ellenkeznek. E rendelkezés vonatkozik a jövőben kötendő más szindikátusi szerződésekre is.

2. – A Farkas csoport tagjai a tulajdonukat képező s fent kitüntetett összes részvényeiket Dr. Farkas Mózesnél zárolt letétbe helyezik, akként, hogy a letétbe helyezett részvények felett csakis a jelen megállapodásba foglalt módokat mellett rendelkezhetnek s azokat el nem idegeníthetik, sem el nem zálogosíthatják s azokra harmadik személyek javára semmiféle jogot nem engedélyezhetnek.

Dr. Farkas Mózes a letétbe helyezett részvényeket a Renner Bőrgyár safejében köteles tartani.

3. – A csoport tagjai részvényeiket egészben vagy részben egymásnak eladhatják.

4. – Ha a csoport valamely tagja elhalálozna, szolgálatképtelenné válna, vagy a Renner Bőrgyár szolgálatából kilépne, úgy e szindikátusi szerződés őt illetve jogutódait egy évre kötelezi, ezen határidő lejártával azonban visszanyeri ő vagy jogutódai a részvényeik feletti szabad rendelkezést.

5. – Minden olyan kérdésben, mely a törvény, alapszabály vagy más részvénytársasággal kötött vagy kötendő szerződés értelmében közgyűlés, igazgatósági, végrehajtó-bizottsági vagy intéző-bizottsági ülés hivatott dönteni, a csoport tagjai ülésen előzetesen döntenek. A határozatok szótöbbséggel hozatnak. Mindenkit annyi szavazat illet, ahány részvénye van.

A csoport üléseire való meghívás semmiféle formásokhoz kötve nincs.

A felek leszögezik, hogy minden ügyben, tehát a Boros csoporttal kötött szindikátusi szerződés 7-ik pontjában felsorolt ügyekben is, szótöbbséggel határoznak, feltéve persze, hogy egyhangú megállapodás nem jön létre.

A csoport minden tagja, illetve a csoport meghatalmazottja köteles a többi részvénytársaságokkal szemben illetve a többi részvénytársaságokkal közösen alakított intéző-bizottsági üléseken a csoport határozata értelmében eljárni és szavazni. Ugyanakkor a csoport határozata értelmében köteles a csoport minden tagja a részvény-társaság közgyűlésén és igazgatósági ülésén szavazni, feltéve, hogy a csoport határozata nem ellenkezik a többi részvénytársaságokkal utóbb létesített megállapodásokkal.

6. – A Farkas csoport vezetője és meghatalmazottja Dr. Farkas Mózes. Ő vezeti a csoport ügyeit és ő képviseli azt harmadik személyekkel és más részvénytársaságokkal szemben. Megbízata e szerződés tartamára szól.

7. – Az egységes eljárás hatályosabb biztosítása érdekében a csoport tagjai ezennel meghatalmazzák Dr. Farkas Mózeset, hogy e szerződés tartama alatt a részvényeik alapján őket megillető szavazati jogokat a részvénytársaság közgyűlésein nevükben és helyettük gyakorolja. E megbízást a csoport csak együttesen és csak az esetben vonhatja vissza, ha Dr. Farkas Mózes a szavazati jogot a csoport határozatával ellentétesen gyakorolná.

8. – Dr. Farkas Mózes elhalálozása, vagy munkaképtelenné válása esetén a csoport tagjai más megbízottat kell válasszanak. A választás megejtéséig a csoportot annak tagjai a következő sorrendben képviselik: [levéltárban megtalálható szerződés-példányban kitöltetlenül maradt rész]

9. – Ha a csoport valamely tagja a csoport határozatának érvényre emelése ellen szavazna a társaság igazgatósági ülésén vagy intéző-bizottsági ülésén, avagy a csoport vezetőjét megakadályozná, hogy szavazati jogát helyette a társaság közgyűlésén gyakorolja, úgy köteles lesz esetenként a nem vétkes tagok javára 500.000, azaz ötszázezer lej bírósággal nem mérsékelhető kötbért fizetni.

Ha Dr. Farkas Mózes vagy a csoport más vezetője, ebbéli minőségében a csoport határozatával ellentétes magatartást tanúsítana, vagy ellentétesen szavazna, úgy köteles lesz esetenként a nem vétkes tagok javára 1.000.000, azaz egymillió lej kötbért fizetni.

10. – Felek megállapodnak abban, hogy a lekötött részvények egyszersmind kézizálogul szolgálnak az illető tagnak a Renner Bőrgyárral szemben jelenleg vagy jövőben fennálló, valamint az e szerződésben a többi tagokkal szemben vállalt kötelezettségeikért. Az egyes tagok részvényei csak az illető tag kötelezettségei erejéig képeznek kézizálogot.

Amennyiben az itt biztosított kézizálog érvényesítésére kerülne sor, azt a K.t. 306. § értelmében³⁶ bírói közbenjárás nélkül, a részvényeknek nyilvános eladása útján eszközölhető. A Renner Bőrgyár, valamint a csoport nevében a kézizálog-jogot Dr. Farkas Mózes, illetve a csoport mindeki vezetője gyakorolja.

11. – Jelen megállapodás megszűnése esetén a csoport vezetője a lekötött részvényeket minden egyes tagnak kiadni köteles, feltéve, hogy a Renner Bőrgyárnak vagy a csoportnak az illető taggal szemben követelése nem áll fenn.

E megállapodás 1927. évi január hó 1-től, 1932. évi december hó 31-ig érvényes.

12. – Ezen megállapodás esetleges illetéke a szindikátus tagjait lekötött részvényeik arányában terheli.

13. – Ezen megállapodásból származó minden vitás kérdés eldöntésére nézve a szindikátusi tagok önmagukat és jogutódait alávetik választottbíróóság kizárólagos hatáskörének és illetékességének.

A választottbíróóság három tagból áll, akik közül egyiket a felperes, másikat az alperes választja. E két tag pedig közös megegyezéssel, vagy ilyen hiányában sorshúzással választ egy harmadik tagot, aki az elnöki tisztet tölti be.

A választottbíróóság székhelye Cluj.”

A fenti példákból egyértelműen kiderül, hogy az 1920–1930-as években Magyarországon és Románia azon részében, ahol – akkor még – a magyar kereskedelmi jogot alkalmazták (leegyszerűsítve Erdélyben), a szindikátusi szerződést mai értelemben, és ami lényeges, a jelenleg is előforduló komplexitási szinten alkalmazták.

IV. A szindikátusi szerződés fogalma a szovjet típusú diktatúra alatt és a rendszerváltás után

A szindikátusi szerződés fogalma jogszabályokban is megjelent a kommunista diktatúra kiépítésének időszakában. Például az iparügyi miniszter 6100/1948. (II. 18.) Ip. M. számú rendelete a bauxitbányászat és az alumíniumtermelés államosításáról szóló 1948. évi XIII. törvénycikk végrehajtásáról írta elő, hogy

„A magyar köztársaság kormánya és a Szocialista Szovjet Köztársaság Szövetségének kormánya között az 1946. évi április hó 8. napján a magyar–szovjet bauxitalumínium társaságok létesítése tárgyában megkötött egyezmény, illetőleg az azzal kapcsolatos szindikátusi szerződés alapján a magyar részvényesek által letébe-helyezett részvények helyett a letéti jegyet kell beszolgáltatni” (12. §).

Ugyanígy:

„A bauxitbányászat és az alumíniumtermelés államosításáról szóló 1948:XIII. tc. 1. §-a alapján az állam részére fenntartott bauxitkutatói és bányaművelési, timföldgyártási és alumíniumkohósítási jogok gyakorlására, az ugyanezen törvénycikk 2–3. §-a alapján állami tulajdonba került vagyontárgyak kezelésére, valamint a magyar köztársaság kormánya és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének kormánya között az 1946. évi április hó 8. napján magyar–szovjet bauxitalumínium társaságok létesítése tárgyában megkötött egyezmény, illetőleg az azzal kapcsolatos szindikátusi szerződés alapján a magyar felet megillető összes jogok gyakorlására Állami Bauxit-Alumínium Részvénytársaság céggel részvénytársaság alakul.”³⁷

Ezek a szindikátusi megállapodások a szovjet érdekek védelmét szolgálták a stratégiaileg fontos iparágazatokban. Egyébként a szovjet típusú diktatúra gazdasági életében a szocialista állami vállalatok működtetéséhez nem volt szükség szindikátusi szerződésre, hiszen az állami vállalat tulajdonosa az állam, nem kellett összetett tulajdonosi érdekeket egyeztetni.

A szindikátusi szerződés – alapvetően a társaságokhoz, így gazdasági berendezkedés szempontjából szervesen a kapitalizmushoz kapcsolódó – mai értelemben vett fogalma a szovjet típusú államberendezkedés alatt bevezetett új gazdasági mechanizmus keretei (1968) között mégis újra használatba került, és tovább kristályosodott.³⁸

Az új gazdasági mechanizmus lehetővé tette a külföldiekkel közösen létrehozott vegyesvállalatok alapítását:

„[...] a 70-es évek vegyes-vállalat alapítási gyakorlatában azért alakult ki a mai értelemben vett szerződés-fajta, mert a magyar külkereskedelmi vállalatok vagy külkereskedelmi joggal felruházott iparvállalatok a kiválasztott külföldi partnerrel igyekeztek előzetesen szerződésben lefektetni, milyen célra és milyen módon kívánják közös vállalatot létesíteni és melyek lesznek az alapítási és működési feltételek. Ezek a megállapodások kapták azután a magyar szövegben az egyes régi jogászok által még ismert és felidézett szindikátusi szerződés nevet.”³⁹

A társasági jog „feltámadásával” a szocialista jog körülményei között a vegyesvállalatok területén létrejött szindikátusi szerződések új és általános felhasználási területet nyertek: a gazdasági társaságokat; a szerződések súlypontja viszont

„az alapítási fázis teendőinek szabályozásáról átkerült a működés időszakának szabályozására. Tény, hogy a régi szindikátusi szerződés intézménye, bár erősen módosult tartalommal, visszatért, és meghonosodott a gazdasági élet mindennapi gyakorlatában [...]”⁴⁰

V. Következtetések

A szindikátusi szerződés elterjedésének a rendszerváltás folyamatában nagy lendületet adtak a cégbíróságok működésének nehézségei.

„A cégbíróságok lassú ügyintézése emellett arra is vezetett, hogy a gazdasági társaságok tulajdonosai az alapított társaságot létesítő társasági szerződésbe, illetve az alapszabályokba csak a jogszabály által kötelezően előírt rendelkezéseket foglalták be a jogszabályban írt tartalommal és igyekeztek minden ettől eltérő vagy a jogszabályban foglaltakon túlmenő rendelkezésnek az okiratba való felvételét elkerülni, nehogy az ilyen rendelkezések ellen a cégbíróság kifogást emeljen, és emiatt a bejegyzés késedelmet szenvedjen. Az ilyen, a társaság alapítói által fontosnak tartott szabályokat ezért az esetek nagy részében cégbírósági bejegyzésre nem kerülő, szindikátusi szerződésnek nevezett polgári jogi megállapodásokba foglalták.”⁴¹

Lényeges, hogy a szindikátusi szerződés gyakorlati jelentősége a rendszerváltás után, természetes közegének, a társasági jognak a feltámadásával megújult.

A szakirodalomban joggal emeltek kifogásokat az elnevezés pontosságával kapcsolatosan, megállapítva, hogy *„az ilyen szerződés nem létesít semmilyen értelemben vett szindikátust, más a rendeltetése”*.⁴² Mégis, a szindikátusi szerződés elnevezés megőrzése mellett szól, hogy ennek keretében kétségtelenül létrejön egy sajátos társulás, a társaság alapítására, működtetésére vagy megszüntetésére vo-

natkozó, bizonyos állandósági fokkal rendelkező szervezet, amely nyugodtan viselheti a „szindikátus” elnevezést. Sőt, a szindikátusi szerződés bizonyos intézményesített döntési mechanizmusokat is rögzíthet, azaz sajátos szindikátusi szervezetet hozhat létre, például amikor adott szindikátusi szerződés intézményesíti a taggyűlések vagy közgyűlések előtt tartandó, azt előkészítő szindikátusi gyűlést.

A „részvényesi megállapodás” elnevezés csak a részvénytársaságokra utal, a „tagi megállapodás” kifejezés pedig legalább annyira pontatlan, mint a szindikátusi szerződés fogalma: a társasági szerződés is valamiféle tagi megállapodás, és az elnevezés azt sugallja, hogy abban

minden tag részt vesz, amely egyáltalán nem feltétele a szindikátusi szerződéseknek, sőt, igen gyakran csak a tagok egy csoportja köt szindikátusi megállapodást. A XIX. század legvégén megjelent Pallas Nagy Lexikona, amikor definiálja a szindikátust, megállapítja, hogy ez egy „nem eléggé szabatos használatu kereskedelmi kifejezés”. Mivel a szindikátusi szerződés elnevezés meghonosodott, elfogadottá vált, álláspontom szerint nem szükséges megváltoztatni, annál is kevésbé, mert egyelőre nem született jobb javaslat a helyettesítésére, és a fenti elemzésből is kiderül, hogy az elnevezésnek kétségtelenül történelmi hagyományai vannak.

VERESS, EMÓD

Der Syndikatsvertrag im kulturhistorischen Kontext (Zusammenfassung)

Der Syndikatsvertrag im ungarischen rechtlichen Kontext ist ein Vertrag zwischen allen oder einigen Mitgliedern eines Unternehmens und regelt Fragen im Zusammenhang mit der Gründung und das Funktionieren des Unternehmens. Der Artikel analysiert die Entstehung der Syndikatsverträge mit Methoden der Rechtsgeschichte und der Archivrecherche. Neben dem Kartellrecht des Unterneh-

mens, an der Grenze zwischen Gesellschaftsrecht und Zivilrecht, steht ein autonomer Syndikatsvertrag als eine Vereinbarung nicht zwischen Gesellschaftern, sondern zwischen Mitgliedern einer einzelnen Gesellschaft, die bereits ab Anfang des 20. Jahrhunderts in diesem Sinne verwendet wurde.

Jegyzetek

¹ A Ptk. 6:59. §-a szerint

(1) A felek szabadon köthetnek szerződést, és szabadon választhatják meg a másik szerződő felet.

(2) A felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát. A szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akaratlan eltérhetnek, ha e törvény az eltérést nem tiltja.

² Balászházy Mária: Szindikátusi szerződés a társasági és a polgári jog határában. *Gazdaság és Jog*, 1993. 10. sz. 16. p.

³ Papp Tekla (szerk.): *Atipikus szerződések*. Budapest, 2015, Opten, 224–235. p.

⁴ Lukács Mónika, Sándor István, Szűcs Brigitta: *Új típusú szerződések és azok gyakorlata a gazdasági életben*. Budapest, 2003, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 19. p.

⁵ Scarpa, Dario: *I patti parasociali nelle s.p.a. e nelle s.r.l.* Milano, 2011, Giuffrè Editore, 1–2. p.

⁶ Osman Péter: A tőkekievönés társasági jogi összefüggései a kockázati finanszírozásban II. *Külgazdaság*, 1996. 9. sz. 132. p.

⁷ Vö. Schneider, Stefan: *Der Stimmverbindungsvertrag*. Tübingen, 2017, Mohr Siebeck.

⁸ Vö. Tichy, Maximilian G.: *Syndikatsverträge bei Kapitalgesellschaften*. Wien, 2000, Manz.

⁹ Lovasparancsnokok, a tíz athéni phylé (közigazgatási egység) által kiállított tíz lovas egység vezérei. Részletesen Németh György, Hegyi W. György: *Görög-római történelem*. Budapest, 2011, Osiris Kiadó, 124. p.

¹⁰ Az idézett szöveghely fordítója Bolonyai Gábor. *Lysias beszédei*. Budapest, 2003, Osiris Kiadó, 301–302. p.

¹¹ Vö. Wasserstein, Bernard: *Az igazi Trebitsch*. Budapest, 2016, Akadémiai Kiadó, 126. p.

¹² *Register of defunct companies*. Stock Exchange Publications 2nd ed. 1990, Macmillan Publishers

¹³ Osvát Kálmán (szerk.): *Erdélyi Lexikon*. Nagyvárad, 1928, Szabadsajtó Könyv- és Lapkiadó Rt., 70. p. További részletekről Bárdi Nándor: A Keleti Akció II.: az erdélyi magyar intézmények támo-

gatása. *Regio*, 1995. 4. sz. 3–28. p.; Gyárfás Elemér: *Az Erdélyi Bankszindikátus megalakulása, helyzete és törekvései*. 1923. november 4., MNL Magyar Országos Levéltára, K 437-4. cs. 1924-1-342. f. 4.

¹⁴ <https://ezer100.ro/arcepek/gyarf-as-elemer> [2018. január 14.]

¹⁵ Például francia, olasz, román stb.

¹⁶ Heller Farkas: *Közgazdasági lexikon*. Budapest, 1937, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 402–403. p.; A munkásszindikátusok megjelenéséről és jogi helyzetükről Vivante, Cesare: A szocializmus behatolása a magánjogba. *Husadik Század*, 1903. 2. sz. 621–637. p.

¹⁷ Vö. Bakunin, Mihail: *Államiság és anarchia*. Budapest, 1984, Gondolat Kiadó.

¹⁸ Például Forbáth Tivadar: Kartelljogi kérdések. *Jogtudományi Közlemény*, 1916. 34. sz. 295–298. p.

¹⁹ Kartelljogviszonyok. *Jogtudományi Közlemény*, 1910. 38. sz. 324. p.

²⁰ Heller 1937, 407. p.

²¹ Heller 1937, 407. p.

²² Lenin, V. I.: Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka. In Lenin, V. I.: *Válogatott művek. I. kötet*. Budapest, 1948, Szikra, 969. p.

²³ A gazdasági válságot a Szovjetunióban a piaci mechanizmusok részleges visszavezetésével próbálták legyőzni. Ez a megközelítés viseli az új gazdaságpolitika (Новая экономическая политика) elnevezést, amely az 1920-as években volt a Szovjetunió hivatalos gazdaságpolitikája. Sztálin számolta fel az 1920-as évek végén: a vállalatok viszonylagos önállóságát, az új gazdaságpolitika piaci elemeit a teljes tervgazdaság váltotta fel.

²⁴ Erről részletesen Kovrig Béla: *Az új Oroszország (1917–1926)*. Budapest, 1926, Franklin-Társulat Kiadása, 246–247. p.

²⁵ Kuncz Ödön – Nizsalovszky Endre: *Hiteljog I. A kereskedelmi törvény*. Budapest, 1937, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 151. p.

²⁶ Kuncz–Nizsalovszky 1937, 155. p.

²⁷ Kuncz Ödön: *A magyar kereskedelmi- és váltójog tankönyve*. Budapest, 1938, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 121–122. p.

- ²⁸ Vádirat a Pyramis igazgatói ellen. *Budapesti Hírlap*, 1933. 36. sz. 6. p.
- ²⁹ Vádirat a Pyramis igazgatói ellen. *Budapesti Hírlap*, 1933. 36. sz. 6. p.
- ³⁰ Sebestyén Samu: Resonanciák. *Jogtudományi Közlöny*, 1926. 14. sz. 113–114. p.
- ³¹ Szladits Károly: *A magyar magánjog vázlatja*. Második rész. Budapest, 1935, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 35. p.
- ³² Cséve Anna: „Nagyságos szenvedély” (I). *Mozaikkockák Móricz Zsigmond és a Nyugat kapcsolatáról*. *Holmi*, 2008. 1. sz. 2008. 100–101. p.
- ³³ Az aláírt példányok valószínűleg a szindikátus tagjainál maradtak.
- ³⁴ Ebben a periódusban Erdélyben jogszabály tiltotta a településnevek magyar változatának a használatát (clujji = kolozsvári).
- ³⁵ Ezt a szerződést egyelőre nem sikerült megtalálni.
- ³⁶ A kereskedelmi törvény 306. §-a a következőképpen rendelkezett: „Ha a kézi zálog kereskedelmi ügyletből eredő követelés fedezésére adatik, s a felek írásbelileg abban állapodtak meg, hogy a hitelező

- magát a zálogból birói *közbenjárás nélkül* kielégítheti, ez esetben, ha az adós kötelességének kellő időben eleget nem tesz, a hitelezőnek jogában áll a zálogot nyilvánosan eladni; szabadságában áll ez esetben a zálogtárgyakat, ha azok piaczi, vagy tőzsdei árfolyammal bimak, hiteles személy által a folyó árban magán uton is eladni. A megtörtént eladásról, a mennyiben ez lehetséges, az adóst, különbeni kártérítés mellett azonnal *értesíteni*, egyúttal a vételár feleslegét ennek átadni tartozik.”
- ³⁷ 730/1948. Kom. rend. 1. §.
- ³⁸ Az új gazdasági mechanizmussal kapcsolatos részletekről Rainer M. János: *Magyarország története. A Kádár-korszak 1956–1989*. Budapest, 2013, Kossuth Kiadó, 40–44. p.
- ³⁹ Kolben György: *A szindikátusi szerződés*. Budapest, 1996, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 13. p., 16–21. p.
- ⁴⁰ Kolben 1996, 20. p.
- ⁴¹ Katona Péter: A szindikátusi szerződés. *Külgazdaság*, 1998. 1. sz. 11. p.
- ⁴² Kolben 1998, 13. p.

Biernacki Karol

A magyarországi önkormányzati jogforrások: várostörténelmi áttekintés (1867–1990)*

I. Bevezetés

A magyar önkormányzati intézmények történetének modernkori fejezeteiből egy rövid áttekintésre vállalkozom, amelynek célja a fontosabb jogforrások és hatáskörök bemutatása. Mivel e terjedelmi keretek között a teljesség lehetetlen volna, az 1990 előtti két nagy időszak, a polgári és a népi demokratikus kor legfontosabbnak ítélt jellemzőit törekszem a középpontba állítani. A tartalmi szempontból területi alapon létrejött, de részben eltérő önkormányzati (önigazgatási) szerveződések, a községek, a városok, a főváros, a kiváltságolt kerületek és a vármegyék közül a mindenkor önálló törvényhatósági szintet elérő városi közigazgatás példáján haladva ismertetem a közjogi és funkcionális kereteket a közzétett vagy a levéltárakban fellelhető szabály- és tanácsi rendeletek alapján. A téma kidolgozása során – a már publikált forrásokra és kiadványokra is hivatkozva – olyan arculat megfestése a célom, amely alkalmas lehet arra, hogy ne csupán egyetlen, hanem több városra kiterjedő, összegző jellegű képet adjon az önkormányzati autonómia vagy korlátozott önállóság változásairól az eltelt százötven évben.

A jelzett másfél évszázad magyar városigazgatás-történetének kutatásából – az egyéb szerzők érdemeit nem kisebbítve – a következő jogtörténelmi monográfiákat és alkotóikat, úgy vélem, kiemelni szükséges. A kutatások még a pozitivisták történetírás hőskorában, a XIX. és a XX.

század fordulóján indultak a várostörténelmi nagymonográfiákkal, melyek szerzői között olyan tekintélyes példaadókat tisztelhetünk, mint Szeremlei Császár Sámuel (Hódmezővásárhely), Reizner János (Szeged), Szűcs István, Zelizy Dániel (Debrecen), Iványi István (Szabadka) vagy a *Magyarország vármegyéi és városai* című, 1896 és 1914 közt megjelent sorozat szakírói és hírneves szerkesztője, Borovszky Samu. Erekly István jogászpolitikusként jogi historikus is volt. Az ezekből táplálkozó 1945 utáni, összefoglaló jellegű – kifejezetten közjogtörténelmi – kutatások úttörő könyvei először Csizmadia Andor tollából jelentek meg,¹ majd Sarlós Béla elemezte a dualizmus magyar közigazgatását a XIX. századi hatalompolitika szemszögéből.² Ruzsoly József az – általa német analógiából újabb magyar alkotmánytörténelmi kutatásoknak nevezett – egész életén átívelő, a városi és községi önkormányzatokat is feldolgozó munkássága keretében tette közzé megkerülhetetlen műveit.³ A különböző egyetemi tankönyvek mellett a Bónis György és Degré Alajos szerkesztette szép tanulmánykötet szintén maig fontos tablója a hazai önkormányzás múltjának.⁴ Hencz Aurél a polgári közigazgatás személyi állományáról és a hazai területrendezés korszakairól értekezett.⁵ Bónishoz és Degréhez hasonlóan többen voltak, akik elsősorban más jogtörténelmi vagy éppen politikátörténelmi tárgyakkal foglalkoztak, de munkáik e területhez is nyújtottak értékes adalékokat (a teljesség igénye nélkül például Gericz József, Varga Endre, Eckhart Ferenc, Maday Pál, Sarlós Márton, Hajdú Lajos, Both Ödön, Horváth Pál, Nagyné Szegvári Katalin, Vargyai Gyula, Pölöskei Ferenc).⁶ A jelenleg is alkotó szerzők közül e témakörben monografikus szinten Kajtár István a XIX. századi hazai városi önkormányzás összefüggéseit kutatta,⁷ Stipta István pedig többek között a vármegyék polgári átalakításának jogpolitikai hátterét, valamint a magyar közigazgatási bíráskodás erre is visszaható működését tett részletes vizsgálatok tárgyává több nyelven.⁸ *Máthé Gábor a bíróságok és a szabálysértési jog története* mellett egyéb közigazgatási-közjogi jelenségekkel is foglalkozik.⁹ Schweitzer Gábor a fővárosi törvény-